

ISSN: 2146-1961

Gökalp Yılmaz, G. (2021). Otoritenin Kurulumu Açısından Bir Söylem Analizi: İkinci Karabağ Savaşı Sonrası İlham Aliyev'in Ulusa Sesleniş Konuşması, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(44), 384-404.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2882>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

OTORİTENİN KURULUMU AÇISINDAN BİR SÖYLEM ANALİZİ: İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI SONRASI İLHAM ALİYEV'İN ULUSA SESLENİŞ KONUŞMASI

Gaye Gökalp Yılmaz

Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye, gayegokalp@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6304-3425

Gönderim tarihi: 17.02.2021

Kabul tarihi: 28.05.2021

Yayın tarihi: 14.06.2021

Öz

Sosyal ve siyasal hayatta iktidar ve otorite kavramları farklı disiplinlerde farklı şekillerde açıklanmıştır. Bunun yanı sıra, otoritenin kaynağı olarak, yasallık, geleneksellik ya da karizma Weber'in sosyolojik açıdan en önemli kavramsallaştırmalarındandır. Bu bağlamda, bu çalışmada bir karizmatik otorite tipi olarak Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in, söz konusu otoritesinin kurulumda tarihsel bir bağlamı olan İkinci Karabağ Savaşı ve sonrasında inşa ettiği "otorite" söylemi analiz edilmiştir. Söylemin inşa edildiği dil pratikleri, bağlam, konuşma ve gramatik özellikleri incelenerek, Aliyev'in özellikle Ermenistan Başbakanı'na direkt yönlendirdiği hitapları üzerinden güç ve iktidar kavramlarıyla inşa edilen "otorite"si derinlemesine analiz edilmiştir. Söylem analizi ile siyasal iktidarın aynı zamanda söylem ile yeniden inşa edilmesinin yanında, uzun yıllar boyunca çözümlenemeyen bir sorunun tarihsel bağlamda taşıdığı anlam ile birlikte güç ilişkilerini tanımlamaktadır. Otoritenin toplumsal hayatı biçimlendirme şekillerinin ve aktörlerin iktidar kurma biçimlerinin inşa edilme süreçlerinin daha net anlaşılması da söylem analizi yoluyla mümkün olabilmektedir. Bu çalışma da, İkinci Karabağ Savaşı sonrasında İlham Aliyev'in Ulusa Sesleniş konuşmasının söylem analiziyle, otoritenin ve gücün ortaya konulma biçimlerini analiz ederek, tarihsel bir metin üzerinden karizmatik otoritenin kurulumunu ortaya koymayı amaçlamıştır.

Anahtar kelimeler: Otorite, söylem, iktidar.

A DISCOURSE ANALYSIS IN TERMS OF THE ESTABLISHMENT OF THE AUTHORITY: ILHAM ALIYEV'S SPEECH TO THE NATION AFTER THE SECOND KARABAKH WAR

ABSTRACT

The concepts of power and authority in social and political life have been explained in different ways in different disciplines. In addition, as the source of authority, legality, traditionalism or charisma are among Weber's most important conceptualizations in sociological terms. Within this regard, in this study, as a type of charismatic authority, Azerbaijani President Ilham Aliyev's discourse on "authority", was analyzed during and after the Second Karabakh War, which was a historical context in the establishment of his authority. By examining language practices, context, speech and grammatical features in which the discourse is constructed, the "authority" built with the concepts of power and power through Aliyev's address, especially to the Prime Minister of Armenia, has been analyzed in depth. Discourse analysis defines power relations with the historical meaning of a problem that has not been resolved for many years, as well as reconstructing political power with discourse at the same time. A clearer understanding of the ways in which authority shapes social life and the processes of building power of actors is possible through discourse analysis. In this study, with the discourse analysis of Ilham Aliyev's Address to the Nation speech after the Second Karabakh War, it was aimed to reveal the establishment of charismatic authority through a historical text by analyzing the ways in which authority and power were put forward.

Keywords: Authority, discourse, power.

GİRİŞ

Otorite ve iktidar kavramları, toplum ve birey ilişkisinin en önemli betimleyicilerindendir. Toplumda iktidar kavramı ve bireylerin itaat etme sorunsalı üzerinden inşa edilen tartışmalar sosyolojinin hemen tüm dönemlerinde en sık tartışılan konularındandır. Otoritenin kaynağı, meşruiyeti, bireyin hakları, görev ve sorumlulukları gibi birçok soru, siyaset biliminin olduğu kadar sosyolojinin de konularını oluşturmuştur. Bu bağlamda, toplumun ve bireyin otoriteyle ilişkisine ve bu ilişkinin nasıl kurulduğuna dair sorular hem klasik dönem hem de çağdaş dönemde ve hatta post modern sosyolojik teorilerde ele alınan temel konuları oluşturmaktadır. Bu noktada iktidarın tanımlanması, siyasal ve sosyal anlamda iktidarın sınırlarının çizilmesi ve otorite ve iktidarın birbirinden ayrılan tanımlamalarının yapılması herhangi bir iktidar mekanizmasının analizinde önemli yaklaşımlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, siyasi bir iktidarın kaynağı olarak meşruiyet ve otorite kavramlarının derinlemesine analiz edilmesi, modern devlet iktidarının otoritesinin görünür halini temsil eden liderlerin de otoritelerinin sosyolojik kuramlarla incelenbilmesini mümkün kılmaktadır. Ulus-devlette ve meşru otorite çerçevesinde, seçim ve rızayla iktidara gelenlerin özellikle belirli ve önemli siyasi olaylar ve bu süreç içerisinde sergiledikleri tutumlar, mevcut otoritenin niteliklerinin sergilenmesi ve otoritenin etki alanlarının belirginleşmesi ve en önemlisi otorite söyleminin inşası anlamında önem taşımaktadır. Bu çerçevede bu çalışma, 2020 yılı Ekim ayında Azerbaycan ve Ermenistan arasında Dağlık Karabağ sorunu üzerine ortaya çıkan ve “İkinci Karabağ Savaşı” olarak tanımlanan sürecin sonucunda, 10 Kasım 2020 tarihinde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in Azerbaycan’ın askeri zaferini kamuoyuna duyurduğu ve “Zafer Konuşması” olarak tanımlanabilecek Ulusa Sesleniş konuşması üzerinden otoritenin, söylem analiziyle incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmada amaçlanan, Aliyev’in, 2020 yılı itibariyle, on yedi yıllık iktidarının genel bir analizini yapmaktan öte, Dağlık Karabağ sorunu ve Ermenistan çatışmaları özelinde devlet televizyonunda duyurulan “İkinci Karabağ Zaferi’nin” otorite söylemi üzerinden incelemek ve otorite ve gücün söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini tartışmaktır. Çalışma kapsamında bir askeri çatışma sürecinin üzerinden sosyolojik analiz yapabilme çabasının önemi ise, Azerbaycan devleti özelinde, egemen yapının güç kavramlarını inşa etme süreçlerinin lider ve otoritesi ekseninde şekillenmesinin görünür olması ve otorite ve güç söyleminin inşa süreçlerinin ve kamuoyunda etki yaratabilmenin siyaset biliminde olduğu kadar sosyolojik açıdan da önemli olduğu gerçeğidir.

Otoriteye Kuramsal Yaklaşım

Klasik sosyoloji teorilerinde, otoritenin kavramsallaştırılması ve kuramsallaştırılması ve hatta farklı tiplerinin tanımlanması konusunda Max Weber en önemli katkıyı sağlayan isimdir. Özellikle otorite ve otorite üzerinden itaat kavramlarını karizma kavramıyla ilişkili olarak analiz eden Weber, lider ve otorite arasında üçlü bir tipoloji inşa ederek, yasal/ussal otorite, geleneksel otorite ve karizmatik otorite tanımlarıyla toplum ve siyaset biliminin en önemli kavramsallaştırmalarından birine imza atmıştır. Ancak, otoritenin sosyolojik olarak tartışılmasından önce, iktidar kavramının tanımlanması ve iktidar- otorite ilişkisinin kuramsal olarak ortaya konulması önemlidir.

İktidar kavramı sosyal bilimlerin sık tartışılan kavramlarından biri olmakla beraber, toplumsal hayatta ele alınan “İktidar” ve daha çok siyaset biliminde öne çıkan “siyasal İktidar” kavramı farklı olarak ele alınmaktadır. Bu farklılaşma temelinde, İktidar kavramı Foucault’cu bir temelde, bilgi-İktidar ve güç kavramlarıyla ilişkili biçimde sosyolojik açıdan kavramsallaştırılabilir. Burada altı çizilmesi gereken, Foucault’ta İktidar kavramının kesin ve net sınırları olan bir kavram değil, güç ve bilgiyle birlikte ele alındığında kavranabileceğidir. Dolayısıyla kesin hatları çizilen bir “İktidar” kavramını betimlemek son derece güçtür. Foucault İktidarı temel varsayımlara dayandırarak özetlemektedir; İktidar bir töz değildir. İktidar, kökeni uzun uzadıya araştırılması gereken esrarengiz bir şey de değildir. İktidar yalnızca bireyler arasındaki bir tür ilişkidir (Foucault, 2014: 55).

Alıntıda değinildiği üzere, İktidar kavramını bireyler arasındaki ilişkilerde, gündelik hayatın ve toplumsal yaşamın her boyutunda deneyimlemek mümkündür ve İktidar her yerdedir. Bu bağlamda, güç ilişkilerinin mevcut olduğu her yerde İktidardan söz edebilmek mümkündür. Dahası güç ilişkilerinin, bilgi üzerine inşa edilmesi ve bilgiye sahip olanın kurduğu İktidar da, gündelik hayatın her alanında karşılaşılan İktidarı betimlemek için kullanılmaktadır. İktidar, doktor-hasta, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde gözlemlenebileceği gibi, aynı zamanda, bilgi sahibi olunan alanlar da, diğerleri üzerinde yönlendirici olabilmeyi ve diğerlerinin davranışlarına yön verebilmeyi sağlamaktadır.

Bu noktada, İktidar genel ve geniş anlamda, “başkalarının davranışlarını etkileyebilme, kontrol edebilme olanağı ve bir kimsenin başka kimseleri kendi istediği yönde davranmaya sevk edebilme olanağı olarak” tanımlanabilir (Kapani, 2017: 56). Burada değinilen İktidar kavramının gündelik ve toplumsal karşılığı olması ve her yerde karşılaşılabilmek olarak tanımlanabilirken, devlet ve siyasi yapılar/kurumlar bağlamında tartışılan İktidar ise “siyasal İktidar” olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu “siyasal İktidarın” belirleyici özellikleri şu şekilde tanımlanır ve *sosyal İktidardan* ayrılır;

“Bir defa, siyasal İktidar kapsam bakımından öteki sosyal İktidarlardan farklıdır ve onlara göre çok daha geniş bir alanı- bütün ülkeyi- kaplar. Siyasal İktidarla toplumdaki diğer İktidar türleri arasında bir eşitlik ilişkisi değil, fakat hiyerarşik bir ilişki vardır. Siyasal İktidar diğerlerine göre en *üstün* İktidardır. Siyasal İktidarın en önemli karakteristiği, onun *maddi kuvvet ve zor kullanma* gücüne sahip oluşunda görülür....Siyasal İktidarı tümüyle kavrayabilmek için siyasal İktidarın analizine başka bir unsur daha ilave etmek gerekir: Bu unsur *rıza ve itaat* unsurudur” (Kapani, 2017: 57-59).

Kapani’nin de belirttiği gibi siyasal İktidarın hiyerarşik olarak üstün, maddi ve zor kullanma gücüne sahip olması, İktidarın tanınması ya da devamı anlamına gelmemektedir. Burada İktidara rıza göstermek ve itaat, toplumsal anlamda en önemli noktaları oluşturmaktadır. Yalnızca egemen olmak, toplumsal olarak rıza ve itaati sorgulanmaksızın beraberinde getiremeyebilir. Bireyin İktidarın kaynağına razı olması ve itaat etmesi için İktidarın kaynağına dair güven esastır. Yalnızca güç İktidar demek olmadığı gibi, yalnızca İktidar da rıza anlamına gelmemektedir. Bu noktada siyasal İktidar sahipliğinin meşru zeminde inşa edilmesi, beraberinde otorite kavramını getirmektedir. Otorite kavramı siyasal İktidara meşruiyet boyutunu dahil ederek, İktidar/yöneten ve

birey/yönetilen arasında karşılıklı ilişkinin inşa edilmesine olanak sağlar. Bir anlamda iktidarın siyasal tartışmalarına sosyolojik dokunuş otorite kavramıyla gerçekleşir.

Bireyin iktidara rıza göstermesi için öncelikle iktidarın meşru olması esastır. Weber de sosyolojinin en önemli kurucularından biri olarak, otorite kavramına olan yaklaşımını meşruiyet ve rıza temelinde inşa eder. Sennett (2005) otorite kavramına Weber'in yaklaşımını ortaya koyarken, Weber'in otoriteye yaklaşımında meşrulukla özdeşleştiriyor olmasını belirtirken ve insanların itaatini belirleyen unsurun yetkinin meşruiyetine inanmaları olduğunu ve otorite duygusunun insanların yöneticilerine gönüllü olarak itaat ettikleri zaman ortaya çıktığını vurgular (Sennett, 2005: 30).

Weber, sosyoloji yazınına en önemli katkılarından olan otorite kavramını yukarıda belirtildiği gibi, iktidarın meşruluğu zemininde inşa etmiş ve üç farklı otorite tipini kavramsallaştırmıştır; Rasyonel, Geleneksel ve Karizmatik Otorite. Rasyonel otorite yasalara dayalı olarak inşa edilen ve ussal olarak tanımlanabilecek otorite türüdür. Normatif kuralların meşruluğu ve bu yasalara göre egemenlik konumuna getirilenlerin, emir verme hakkı olduğu inancına dayalıdır. "Geleneksel otorite, geçmişten beri var olagelen geleneklerin kutsallığına ve geleneklere dayalı olarak gücü elinde bulunduranların meşruluğuna olan yerleşik inanca dayalı otorite tipidir ve Karizmatik Otorite ise; Bir bireyin istisna kutsallığına, kahramanlığına, örnek özelliklerine ya da onun tarafından açıklanan veya emredilen normatif kalıpların ya da emrin kutsallığına olan bağlılığa dayalıdır" (Weber,2011: 54).

Otoritenin farklı biçimlerde tipleştirilmesini yapan Weber'e göre; karizmatik olmak aşkın özelliklerle ve saf tipleştirmede doğüstü ve insanüstü özelliklerle donanmış olmayı tanımlamaktadır. Ancak, karizmanın sıradanlaşması yani törenler, disiplin kuralları ve yönetim ile karizmatik otorite olan lidere güç atfedilir (Weber, 2011: 90-92).

Weber, karizma kavramını ortaya koyarken olağanüstü/istisnai güç kavramlarını kullanır ve bunu yaparken kavramın erken Hristiyanlık dönemindeki doğa üstü olaylar ve maneviyat ilişkisini korumaktadır. "Ancak, Weber'de karizma kavramı bireysel düzeyde ele alındığı için ve bireye atfedildiği için, Weber, St. Paul'un Hristiyan topluluğuna yönelik vurgusunu reddetmiştir. Yeniden düzenlenen bir form olarak Weberci karizmatik otorite, ilahi bir yetenek olarak, etrafında toplanan taraftarları yöneten bir lider olarak tanımlamaktadır" (Weber, 1968: 241 akt. Çaycı vd 2018: 664).

Kavram olarak "Karizma", 1960 ve 1970'lerde Amerika'da popülerlik kazanmış ve Webster's Sözlüğündeki tanıma göre; 'bir devlet adamı ya da kumandan için duyulan sadakat veya hayranlık hissini ortaya çıkartan şahsi liderlik sihri' olarak tanımlanmaktadır (Demircioğlu 2015: 53)Karizmanın önemli ve belirleyici özelliklerini tanımlayan Weber; kriz anlarında radikal sorun çözebilme kapasitesi, olağanüstü kabiliyette bir kişilik ve kendisini izleyenlerde üstün ve sıra dışı yetilere sahip olduğuna dair uyandırdığı izlenim ve bunu ortaya koyabilme gücü önemlidir (Demircioğlu, 2015: 54).

Tanımlanan haliyle karizmatik otoriteyi temsil eden lider, taraftarları ya da vatandaşlarından destek, itaat ya da sadakat beklemektedir ve tüm bu desteği alması durumunda, otoritesinin devamlılığını sağlamak da mümkün görünmektedir. Dahası, karizmanın devamlılığının sağlanması için de özellikle kriz anları ve yönetsel anlamda kazanılan önemli başarılar, iktidarın güçlenmesine ve karizmanın sağlamlaştırılmasına imkân vermektedir. Bu nedenle, karizmatik otorite için kriz anlarında sorun çözmek, karar almak ve süreci taraftarların gözünde kendi ya da ülkesi lehine yönetebilmek son derece önemlidir. Başka bir deyişle, Weberci anlamda doğüstü ve aşkın yeteneklere sahip karizmatik otoritenin çağdaş ulus-devlet nezdinde sıradanlaşan ve bir liderde toplanan özellikleri, devlet- millet ya da topluluk çıkarlarına görünen kazanımlar ve kriz yönetimi ile somutlaşmakta ve görünür hale gelmektedir. Demircioğlu, “tarihsel an”ı yakalayarak otoritesine karizmatik bir yön de dahil eden önemli isimler olarak Katolik Kilisesi’ne başkaldıran Martin Luther King, Hindistan’ın en önemli liderlerinden Mahatma Gandhi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin Roosevelt’i örnekler olarak betimlemekte ve Weberci karizmatik otorite kavramıyla ilişkilendirilebilecek biçimde insiyatif alan, değişime açık olan, girişimciliğe, sonuç almaya ve kendine güvene dair güçlü bir etkiye sahip olan liderleri tanımlamaktadır. (Demircioğlu, 2015: 54).

Etkin otorite kavramının tarihsel liderler üzerine örneklendirilmesi otorite kavramının sosyolojik boyutunun yanına, uluslararası ilişkiler ve siyasete dayalı lider tanımlamasının eklenmesini de gerekli kılmaktadır. Bu çalışmanın, özellikle Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve onun otorite söyleminin inşası üzerine odaklandığı dikkate alındığında, özellikle devlet- lider- diplomasi kavramlarının da, Aliyev ve iktidarı özelinde öncelikle kuramsal sonra da tarihsel olarak irdelenmesi önem taşımaktadır.

Diplomasi ve Liderlik Ekseninde Otoritenin İnşası

Otorite söyleminin inşası bağlamında, lider tipolojileri uluslararası ilişkiler açısından da analiz edilen ve farklı biçimlerde tanımlanan bir kavramdır. Bu bağlamda, Amerikalı diplomat ve siyaset bilimci Henry Kissinger, siyaset-diplomasi ve uluslararası ilişkiler bağlamında çağdaş liderliği üç temel kategoride kavramsallaştırır ve bürokratik- pragmatik, ideolojik ve devrimci-karizmatik lider tiplerini tanımlar (Kissinger 1966: 514). Ayrıca Kissinger’a göre, liderlik tiplerini belirleyen üç faktör de önemlidir ve bu faktörler, itibar kazanma süreçlerindeki deneyimleri, idare ettikleri yapı ve idare ettikleri toplumların değerleridir. Bürokratik pragmatik liderlik sosyal parçalanmanın olmadığı toplumlarda şekillenir ve liderlerin çözüm odaklı olmasına bağlı olarak bu liderlik tipi mekanik liderlik olarak kabul edilebilir. Liderin yaklaşımı tek yanlı ve süreklilik göstermeyen bir pragmatizme dayanır ve problem çözümünde izlenen yöntem karar ve liderin iktidarına göre önceliklidir (Kissinger, 1966: 513). Liderler varsayımlar yerine gerçekliklerle ilgilidir ve bu liderlik tipinde iç işleri dış işlerine göre yüksek önceliklidir ve Amerikan ya da Batı toplumlarında görülen liderlik tipidir (Kissinger, 1966: 514). İdeolojik liderliği Komünist ülke modelleriyle ve özellikle Sovyet Rusya liderliğiyle ilişkili ele alan Kissinger, bu liderlik tipinde parti aidiyeti ve güvenlik odaklı politikaların belirleyici olduğunu ve agresif dış politika tercihlerinin belirgin olduğunu iddia eder (Kissinger 1966: 518). Bu lider tipinde, liderlerin ideolojisi devletin ideolojisi olarak tanımlanır ve iç politikada genellikle şüphelidir ve ideolojinin halka benimsetilmesi ve ideolojinin yaygınlaştırılması esastır.

Üçüncü lider tipini karizmatik- devrimci lider olarak tanımlayan Kissinger'a göre, çağdaş uluslararası düzen bu tip bir liderlik modelinden etkilenmektedir ve özellikle yeni ulusların liderleri bu tipolojiye uygun şekilde gelecek odaklı bir vizyona sahiptirler ve bu *devrimci liderler* için devletin varlığı ve devamlılığı en büyük öncelikler ve devlet sosyal bütünlüğün temelidir ve dış politika ya da ekonomik kriz politik ya da geleneksel sosyal yapıya zarar verirse lider kendi yönetiminin meşruiyetini yeniden sağlamaya çalışır ve dış politikayı devrimci kararlar alarak ülke içi bütünlüğü sağlamak için kullanır ve ulus- devlet inşa süreci yeni devletlerde en önemli öncelikleri oluşturur (Kissinger, 1966: 522-524). Özellikle Asya'da hiyerarşik, otokratik ve Sovyet dönemi sonrasında kurulan devletlerde ve Afrika ülkelerinde görülebilen bu lider tipinde, uluslararası ilişkilerdeki ani ve devrimci hamleler özellikle iç politikadaki nüfuzu arttırmak için araçsallaştırılır. Karizmatik devrimci özellikler, liderlerin özellikle dış politikayı otoritelerini sağlamlaştırmak için ani manevra alanları olarak değerlendirilebilirler. Bu nedenle, özellikle yeni kurulan Post-Sovyet, Türki devletlerde de benzer liderlik örnekleri üzerinde durmak mümkün görülebilir. Karizmatik devrimci lider tipinin yaygın görüldüğü Türki Cumhuriyetlerde otorite ve lider üzerine yapılacak analizler bu çalışmanın araştırma birimi olarak seçilen Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'in konuşmasının liderlik ve otorite açısından incelenmesiyle de örtüşmektedir. Bu nedenle, 1990 sonrasında bağımsızlığına kavuşan Azerbaycan'da, Rusya, Çin, İran ve özellikle Ermenistan ile olan yoğun ilişkiler ve krizlerden dolayı, sosyolojik bakış açısına uluslararası ilişkiler ve siyasi tarih boyutlarına da çalışma kapsamında değinmek çalışmayı geliştirecektir.

Azerbaycan ve Aliyev Mirası

İkinci Dünya Savaşı sonrası, birçok toplumun siyasi ve ekonomik yapısını etkileyen Soğuk Savaş Dönemi'nin, Amerika ile beraber diğer aktörü olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), 1991 yılında yıkılana kadar Dünya siyasetini belirleyen ve şekillendiren en etkili devletlerden olmuştur. Sovyet Birliği döneminde egemenlik alanında bulunan Türki Cumhuriyetler olarak da bilinen Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Azerbaycan, dağılma sonrası 1991 yılını takip eden süreçte bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu bağlamda, Türki Cumhuriyetler bağımsızlık sonrası siyasi ve ekonomik inşa süreçlerine girmişler ve ulus- devlet olma yolunda önemli adımlar atmışlardır. Azerbaycan, bağımsızlık süreci ve sonrasında, sırasıyla Ebulfeyz Elçibey, Haydar Aliyev ve İlham Aliyev liderliğinde bölgede önemli bir siyasi aktör konumuna gelmiştir. Azerbaycan otuz yıllık bağımsızlık süresince iç politikadan ziyade, Ermenistan ile olan siyasi sorunlar, çatışmalar ve özellikle Dağlık Karabağ sorunu ile uluslararası siyasette yer almaktadır.

Aralık 1991'de bağımsızlığını resmen ilan eden Azerbaycan'da görev yapan üç devlet başkanının da politik olarak izlediği yollar birbirlerinden farklıdır ve üç dönemin politikalarının temel eksenleri Türkiye ile ilişkiler, Rusya ile ilişkiler, İran ile ilişkiler ve Dağlık-Karabağ sorununa ilişkin politika başlıklarıyla betimlenebilir. Başka bir deyişle, Azerbaycan'da otoritenin niteliğini büyük ölçüde dış politika öncelikleri belirlemiştir. Elçibey döneminde Türkiye ile kurulan oldukça yakın ilişkiler sonucunda, Azerbaycan iç politikasında Türkiye, Türklük ve Türkçülük belirleyici olmuştur. Ancak, Türkiye ile ilişkiler karşısında Azerbaycan'ın demografik yapısı düşünüldüğünde, Rusya ve İran ile olan ilişkiler de her dönem önem taşımış ve iç politikada da en önemli tartışma alanlarını oluşturmuştur.

Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası siyasi tarihinin en önemli sorunlarından biri olan Dağlık- Karabağ sorunu, Azerbaycan için hem iç hem de dış siyaseti belirleyen ve toplumsal anlamda hayatı çatışmalar ve siyasi yaptırımlar açısından önemli biçimde etkileyen bir konudur. Siyasi bir sorun, toplumsal anlamda, özellikle otoritenin devamlılığı ve hatta yeniden üretimi için en önemli araçlardan biridir. Otoritenin karar alma ve uygulama yöntemlerini toplumla paylaşma ve görünür hale getirmesi, otorite söyleminin inşasını da görünür hale getirmektedir. Bu noktada, otoritenin eylemleri rasyonelleştirildikçe ve söylem olarak halka aktarıldıkça, toplum nezdinde otoritenin meşruiyeti ve buna bağlı olarak karizmatik görünümü güç kazanmaktadır.

Otorite Söyleminin Weberci İnşası

Weber meşru otoriteyi yasal bir uzlaşma aracı olarak tanımlar ve toplumun devamı için uzlaşma ve düzenin devamlılığı esastır. Bu nedenle bireyin devamlılığı, düzeni sağlayan ve kaostan uzak tutan otoriteye itaat etmesi daha sorunsuz gerçekleşmektedir. Yalnızca otorite değil aynı zamanda iktidarın da rıza ile devredildiği bir araç olarak devlet de otorite ve iktidar çalışmalarında ve otoriteye bağlı söylemin yaratılmasında, incelenmesi gereken bir diğer önemli kavram olmaktadır. Sosyolojik anlamda Devlet kavramını da yine Weber'den ödünç almak mümkün görünmektedir. Weber devleti, belirli bir toprak parçası üzerinde ve meşru biçimde fiziksel şiddet kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğu olarak tanımlar ve şiddet kullanma hakkını meşru olarak elinde yalnız devlet bulundurur. Dolayısıyla, Weber tarafından siyaset, devletlerarasında ya da devlet içindeki gruplar arasında gücü paylaşmaya ya da gücün dağılımını etkilemeye çalışmak olarak belirmektedir (Weber, 2008:140-141). Belirtilen gibi, siyasetin meslek olarak tanımını yapan Weber'e göre, devlet içerisinde barındırdığı meşru fiziksel güç kullanımını, hem gücün dağılımını, hem devamlılığı hem de otoritenin meşruiyetinin devamlılığı için gerçekleşen eylemlerdir. Ayrıca, gücün dağılımını, el değiştirmesi ya da korunmasına ilişkin çıkarlar, sorun çözümlerinde, karar verilme aşamasında ya da otoritenin görev alanının sınırları çizilirken belirleyicidir ve siyaset yapan kişi, iktidarı, ya başka amaçlara (idealist ya da bencil) hizmet edecek bir araç olarak ya da "iktidar için iktidar" diye, yani iktidarın verdiği önemlilik duygusunu tatmak için ister (Weber, 2008:141).

Weber tarafından otoritenin kişiselleşmesi ve rutinleşmesi olarak tanımlanan siyaset mesleği ve profesyonel politikacılar, tanrısal ve aşkın özelliklerinden sıyrılarak, belirli özellikleriyle siyaset mesleklerini icra ederler. Burada politikacının belirli özellikleri, onun otoritesinin meşruiyet kazanmasına olanak sağladığı ve toplum tarafından kabul edilebilir olduğu ortaya konulmakta ve Weber'in ideal tipleştirmesine uygun biçimde "politikacı"nın belirli özellikleri Weber tarafından ortaya konulmaktadır;

"Hangi niteliklerimle bu kudretin hakkını vermeyi umabilirim (mütevazi bir konumda da olsam) ? Evet, politikacı iktidarın kendisine yüklediği sorumluluğun hakkını nasıl verebilir? Tarihin dümenini elinde tutmasına izin verilecek kişi nasıl olmalıdır? Politikacı için başlıca üç niteliğin belirleyici olduğu söylenebilir: hırs, sorumluluk duygusu ve denge. Hırstan kasıt, bir "dava"ya hırsla sarılmaktır" (Weber, 2008: 193).

Bu bağlamda politikacının belirli bir mücadele alanında kendisine “dava” olacak bir alan açması ve bu alanda istikrarla söylemini üretmesi ve topluma benimsetmesi esastır. Bir “dava” ve ona bağlı mücadele hırslı politikacının kimliği için devamlılığı sağlamaktadır. Dava, kimi zaman tarihsel olarak devam eden bir sınır sorunu, kimi zaman bir toprak meselesi ya da devletlerarasında tarihe mal olmuş uzun siyasi anlaşmazlıklar olarak ortaya çıkabilir. Bu noktada, her bir politikacının ve özelde liderin, kendi iktidar döneminde çözmeyi ya da kazanmayı hedef edindiği bir “dava” olması iktidarın yeniden ve yeniden güçlenmesi ve anlık zaferlerle topluma “galip” olarak tanıtılması açısından son derece önemli bir noktadır. Bu önemli nokta aynı zamanda, liderin otorite söylemini inşa ettiği ve kimi zaman da güçlendirdiği noktadır. Çalışmanın ana odağını oluşturan Dağlık Karabağ sorunu da benzer biçimde Azerbaycan’da yaklaşık otuz yıldır çözümsüz kalan en önemli ulusal ve uluslararası sorun olarak, Azerbaycan’da tüm liderler ve eski Cumhurbaşkanı için bir “dava” olarak kabul edilmektedir. İlham Aliyev de otuz yıllık bu davayı çözüme ulaştıran “otorite” olarak liderliğini karizmatik bir biçimde inşa etmiş ve bunu da çalışmada analiz eden Ulusa sesleniş konuşmasında net bir söylem olarak ortaya koymuştur.

Dağlık-Karabağ Sorunu

Azerbaycan devletinde uzun yıllardır süre gelen bağımsızlık mücadeleleri ve özellikle Ermenistan ile yaşanan sınır ve belirli bölgelerde hak iddia edilmesi üzerine çatışmalar, her dönemde Azerbaycan’da iktidarın ve devlet başkanının en görünür “dava”sı olarak kabul edilmiştir. Dağlık-Karabağ sorunu bir “dava” olarak yıllar boyunca mevcudiyetini korumuş ve uluslararası düzlemde de arabuluculuk yoluyla çözülmeye çalışılmış önemli bir siyasi sorundur.

Dağlık Karabağ sorunu, Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından ortaya çıkan uluslararası bir sorundur. Bölgede yaşayan Ermenilerin, Ermenistan’a bağlanma talepleriyle düzenledikleri referandum, Sovyetler Birliği zamanında yatırılmış olan sosyal ve siyasal çatışmaları arttırmış ve ardından 1991’de ilan edilen bağımsızlık ve Rus askerlerinin 1992’de bölgeden ayrılmasıyla birlikte, mevcut sorun Azerbaycan ve Ermenistan arasında açık bir savaşa dönüşmüştür (Söker,2017: 557). Ermeni parlamenterlerin, 1988 yılında başlattıkları bağımsızlık ve ardından da Ermenistan’a bağlanma mücadeleleriyle, “Dağlık Karabağ” bölgesinin hukuki durumu açık bir sorun ve çatışma odağı haline gelmiştir. (Sargsyan, 2013 aktaran Söker,2017: 557). Karabağ’ın bağımsızlık ilanının Azerbaycan tarafından mutlak bir biçimde tanınmamasının ardından, Dağlık- Karabağ’da yerleşik olan Ermeniler ve Azeriler arasında çatışmalar artmıştır ve yıllar sürecektir çatışma süreci başlamıştır. 1992 yılında iki ülke arasında bir savaşa dönüşen Dağlık- Karabağ sorununda, 1992-1994 yılları arasında yaklaşık 30 bin kişi hayatını kaybetmiştir ve Ermenistan yedi bölgeyi işgal etmiş ve 1994 yılında ateşkes ilan edilmiş ve Minsk Grubu adı verilen çalışma grubunda ABD, Rusya ve Fransa işbirliğiyle uluslararası düzeyde barış müzakereleri gerçekleştirilmeye çalışılmış olsa da, 2020 yılına kadar soruna uluslararası gruplar aracılığıyla herhangi bir çözüm sağlanamamıştır.

“Bağımsızlığın ilk günlerinden beri Azerbaycan dış politikasının amacı ülkenin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunmasının uluslararası sistemin üyeleri tarafından kabul edilmesi olmuştur. İlk yıllarda uluslararası sistemin üyeleriyle kurulan ilişkilerin Azerbaycan dış politikasının

temel hedefi Dağlık Karabağ'da çatışmaların durdurulması ve Ermenistan'ın, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü bozmaya yönelik girişimlerine son verilmesini sağlamak olmuştur" (İbadov, 2007: xix).

Dağlık Karabağ sorununun 2020 yılına kadar süren çözümsüz durumu, aynı yılın Eylül ayında Ermenistan ve Azerbaycan arasında artan çatışmalar ile yeni bir döneme girmiştir. Özellikle Ermenistan'ın işgal altında tuttuğu kentlere yaptığı saldırılar sonrası hız kazanan çatışmalar bölgesel olmaktan çıkıp açık bir savaş durumuna dönüşmüştür ve İkinci Karabağ Savaşı adını almıştır. 22 Eylül 2020'den 10 Kasım 2020 tarihine kadar, arada alınan ateşkes kararlarının Ermenistan tarafından ihlal edilmesiyle, süregelen çatışmalar Azerbaycan Ordusu'nun Ermenistan işgalindeki en büyük ikinci şehir olan Şuşa'yı kurtarmasının ardından sona ermiştir. 10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan ve Ermenistan arasında ateşkes antlaşması imzalanmış ve Ermenistan yenilgiyi kabul etmiştir.

Yaklaşık beş hafta süren İkinci Karabağ Savaşı süresince, Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, bu çalışmanın temel tartışma noktasını destekler biçimde, otoritesini ve otorite söylemini yeniden üretmesine olanak verecek bir "dava" ve mücadele sürecini gerçekleştirdiği halka sesleniş konuşmalarında yeniden inşa etmiştir. Sürecin sosyolojik anlamda incelenmeyi gerekli kılan kısmı da budur; Aliyev, kendi kişiliği ve görünen otoritesi ile devletin temsilini üstlenmiş ve tüm mücadele süresince, devlet televizyonunda mücadeleyi ve kazanımları kamuoyuyla paylaşan konuşmaları yer almıştır.

Söyleme Eleştirel Bakmak

Sosyal bilimlerin sıklıkla telaffuz edilen kavramlarından biri olarak söylem, epistemolojik olarak, yorumsamacı gelenekle ve post yapısalçılıkla beslenen ve Kıta Avrupası felsefesi geleneğinden gelen bir düşünce akımını temsil etmektedir. Dolayısıyla, tek bir tanımla sınırlandırılması da son derece güç olan bir kavram olarak ifade edilebilir. Foucaultcu söylem analizi, dil ve pratikler aracılığıyla ifade edilen toplumdaki iktidar ilişkilerine odaklanan ve Foucault'nun teorilerine dayanan bir söylem analizi biçimidir (Sallan Gül ve Nizam, 2021: 189). Genellikle Foucault yazınında ön plana çıkan söylemin, güç ve otoriteyle ilişkili okumalarda daha net sınırları çizilmektedir. Söylem, paylaşılan anlamların sorgulanmayan yapıları olarak ele alınabilir ve iktidar ilişkilerinin ifadeleri olarak bu ilişkilerle bağlantılı pratikleri ve konumları yansıtır ve belirli kurallara uyan pratiklerdir. "Söylem, bir dil pratiğidir, ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreç/süreçlerdir. Bir süreç olarak söylem, anlatım ve konuşma eylemlerinin içsel kurallarıyla düzenlenir" (Sözen, 2014: 18).

Foucault söylemin sınırlarını belirlerken söylemin kesin tanımını yapmak yerine bu ilişkiselliği açıklamak adına iktidar, hakikat ve bilgi üzerine yoğunlaşır. Hakikat üretilir ve bu üretimler Foucault'a göre; iktidarla ilişkili üretimlerdir ve dolayısıyla iktidardan bağımsız değildir, çünkü iktidar mekanizmaları bu hakikat üretimlerini mümkün kılmaktadır (2015: 174). Burada sözü edilen iktidar mekanizması devletin iktidarı olarak değil, Foucaultcu bağlamda, söylemi ve hakikati yeniden üreten ve her yerde olan iktidardır. Bu ilişkiler bütünü tanımlayan Foucault'a göre, iktidar ilişkileri kadın ve erkek arasında, bilen ile bilmeyen arasında, ana baba ile

çocuklar arasında, ailede vardır. Toplumda binlerce, binlerce iktidar ilişkisi ve sonuç olarak güç ilişkileri, dolayısıyla küçük çatışmalar ve mikro- mücadeleler vardır (Foucault, 2015: 176). Bu haliyle iktidar toplumsal hayatın her yerinde vücut bulan toplumsal pratiklerdir. Foucault'ta söylem, teorik bir oluşum olduğu kadar, düzenlenmiş toplumsal bir pratik olarak da ele alındığından, bilgiyi olduğu kadar iktidarı da ilgilendirmekte ve hem bilgiyi hem de iktidarı üretmektedir. İktidar söylem aracılığıyla ele geçirilmek istenen güçtür. Söylem sahibi bir kimse, delideki gibi söylemi iktidarla hiç buluşmamış olan değil; aksine söylemini üretip yaygınlaştıran iktidarın sahibidir (Güneş, 2013:61).

Söylemler, iktidarın diliyle üretilir ve dil iktidarın bir egemenlik aracı olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda dil de iktidar ve egemenliğin üretildiği bir alan olmaktadır.

“...söylemler, bir toplumsal düzen içindeki iktidarın etkileriyle üretilir ve bu güç, söylemsel düzen içinde bilgi ve gerçeği meşrulaştırma ölçütlerini tanımlayan belirli kuralları ve kategorileri belirler (Adams, 2017). Foucault'un söylem teorisinde iktidar, söylemlerin içinde yer etmiştir, dışında kalması söz konusu olamaz (Purvis ve Hunt, 1993: 488). Bu eksende Foucault'a göre dil asla masum değildir. Burada masumlukla ifade edilmek istenilen, dilin tarafsız olmadığı, güç ilişkilerini ifade ettiği. Yani, söylemler güç ilişkilerinin ifadeleridir, bu bağlamda da güç ilişkileri ile bağlantılı pratikleri ve konumları yansıtır” (Sallan Gül ve Nizam, 2021: 190).

Toplumsal hayattaki iktidar ilişkilerinin hakikati inşası da kaçınılmaz biçimde farklılaşan söylemleri ortaya koymaktadır. Bu durum da söylemin sınırlarının ve mutlaklığının tartışılmasını olanaksız kılmaktadır. Sosyal dünyayı Foucault'a göre söylemden bağımsız düşünmek mümkün değildir, başka bir deyişle sosyal dünya söylem tarafından inşa edilmektedir. Sosyal dünyada materyal gerçekliklerin anlamlandırılarak, kavramlarla ifade bulması ve belirli şekillerde algılanması ve bu algıların da aslında doğal olarak kabul edilmesi ve fiziki olarak da gerçekten var olması gibi bir algıya neden olmaktadır. Bu noktada söylemin aslında doğal bir yapıdan kaynaklanmadığı, aksine zaman içerisinde sosyal bir bağlamda, bireyler tarafından eklenerek oluşturulduğu vurgulanabilir. Yani söylemin eleştirel bir boyutu ön plana çıkartılabilir.

Söylem, neyin söylenip neyin söylenilemeyeceğini ya da başka bir deyişle sözün kısıtlarını çizmektedir ve meşru olan/ olmayan, rasyonel olan/ olmayan gibi sınırları belirlemektedir. Bu açıdan incelendiğinde söylem analizi de, paylaşılan anlamların yapılarını belirlemek amacıyla söylemsel uygulamalara ve dil pratiklerine yoğunlaşmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma tekniklerinden söylem analizi aracılığıyla, tarihsel bağlamı da inceleyerek iktidarın kurulumunun ve görünür hale getirilmesinin hangi yollarla yapıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırma yöntemi olarak belirlenen söylem analizi iktidar ve güç ilişkileri açısından ele alınmış ve kuramsal tartışmalara yer verilmiştir. Söylem analizi, özelinde bu çalışmada kullanılacak olan Eleştirel Söylem Analizinin temelinde güç ilişkilerine odaklanarak, otoritenin toplumsal hayatı biçimlendirme şekillerinin ve

yöntemlerinin araştırılması bulunmaktadır. Farklı aktörlerin iktidarı kurma biçimlerinin araştırılması da Eleştirel Söylem Analizinin özgün yanlarından biridir ve bu çalışmada da bu boyutuyla bu analiz biçimi kullanılmaktadır. Eleştirel söylem analizinin dil ve sosyal bağlamın ne söylediğini anlamaya dair çabası, yalnızca metinlerin değil, iktidar ilişkilerinin ve bu ilişkilerin kurulduğu bağlamın anlaşılması açısından da bu analiz biçimine odaklanılmasını gerekli kılmaktadır. Eleştirel Söylem Analizinin önde gelen kuramcılarından olan Van Dijk ve Fairclough'a göre Eleştirel Söylem Analizinin temel özelliklerini Sallan Gül ve Nizam şu şekilde aktarmaktadır;

- Eleştirel söylem analizi, sosyal sorunları ele alır
- Güç ilişkileri söylemseldir.
- Söylem, toplum ve kültürü inşa eder.
- Söylem ideolojik olarak çalışır.
- Söylem tarihseldir.
- Metin ve toplum arasında dolayimli bir ilişki vardır: Bu nedenle Eleştirel Söylem Analizi, bir yandan sosyokültürel süreçler ve yapılar arasında bağlantılar kurarken, diğer yandan metinlerin özellikleri ile ilgilenir. ESA, bu ilişkiyi basitçe deterministik olarak almaz, ancak bir arabuluculuk fikrini çağırır.
- Söylem analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır
- Söylem bir sosyal eylem biçimidir. Eleştirel Söylem Analizi temel amacı örtük olan şeyleri ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmaktır. Eleştirel Söylem Analizi, sosyal konulara duyarlı bir bilimsel paradigmadır. İletişimsel ve sosyo-politik uygulamalarda değişiklik meydana getirmeye çalışır (Fairclough ve Wodak, 1997'den akt. Sallan Gül ve Nizam, 2021: 192).

Eleştirel söylem analizinin yukarıda belirtilen özellikleriyle de ilişkili olarak, çalışma kapsamında incelenen İlham Aliyev'in İkinci Karabağ Savaşını bitiren ateşkes antlaşmasını duyurduğu Ulusa Sesleniş konuşması da, söylem açısından ele alındığında, uzun bir tarihsel geçmişi olan bir çatışma sürecinin sonunda gerçekleşen bir askeri zaferi kutlama amacını barındırdığından, otorite ve güç bağlamında önemli bir tarihsel metin olarak kabul edilmektedir. Ayrıca güç ilişkilerini, sosyal sorunları, tarihsel bir boyutu içeren yanı sıra çalışmada incelenen metin, örtük olan güç ilişkilerini ortaya koyabilmek adına önemli bir tarihsel kayıt olma özelliğini de barındırmaktadır. Sözen'in belirttiği gibi,

“Bir metnin söylemi, konuşan-işiten, yazan-okuyan arasında gerçekleşen dinamik bir süreç ve metinlerarasılıktır. Konuşmacının sözleri, sesinin özellikleri ve sesinin niteliği (yüz ifadeleri, el-kol hareketleri, vs.) ya da yazarın formu-ki bu anlatıdır- kelimelerden müteşekkil değildir. Bu form söylemdir. Bir metni yorumlamak, gizli olan anlamı açığa çıkarmak değildir; konuşmacı, yazar, karakterler ve okuyuculardan kurulu söylemin doğasını inşa etmektir” (Sözen, 2014: 33).

Çalışma kapsamında, söylemin metinler arası ve çok boyutlu doğasını dikkate alarak, söylem analizinde metin ve bağlam arasında yanıtları aranan sorular arasında, konuşanın ifade etmek istediklerini hangi sözcükleri seçerek ortaya koyduğu, cümle kuruluşları (üslup), konuşan öznenin neden belirli bir konuyu seçtiği, metinde gösterim araçlarının bağlamı oluşturmak için nasıl kullanıldığı, açıkça söylenmeyen ve bağlamdan çıkartılabilen bilgiler veya

öğeler olup olmadığı, konuşan öznenin söyledikleriyle ne yapmayı amaçladığı, konuşanın kendisi için nasıl bir kimlik oluşturduğu ve karşısındakinin kendisini nasıl bir kimlikle kabul etmesini sağlamaya çalıştığı, sözcük öbeklerinin kullanıldıkları bağlam içinde aldıkları anlamlar ve güçlü bir söylemi yaratan renkli ve betimsel ifadelerin neler olduğu yer almaktadır.

Söylem analizinin merkezinde yer alan eleştiri, genelde bireylerin ya da sosyal grupların gücü elde etmek, otoriteyi inşa etmek, ideolojik görüşlerini yaymak ve geliştirmek için dili nasıl kullandığı üzerine odaklanır. Metin ve toplumsal durumları tanımlayan bağlamın birlikteliği söylemi oluşturur. Söylemin inceleneceği metne odaklanırken, veri analizinde incelenmesi gereken temel özellikler, içerik, gramatik, yapısal, etkileşimsel ve sunum özellikleri olarak kategorilendirilmektedir (Çelik vd., 2013: 112).

BULGULAR

Metin Analizi

Çalışmada analiz edilen metin, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 10 Kasım 2020 tarihinde, Azerbaycan Devlet Televizyonunda yaptığı ve İkinci Karabağ Savaşı'nı, Azerbaycan ordusunun zaferiyle sona erdiren antlaşmayı kamuoyuna duyurduğu "Ulusa Sesleniş" konuşmasıdır. Söz konusu metin hem görsel hem de yazılı basında, Azerbaycan-Ermenistan arasında Karabağ'da devam eden çatışmaları sonlandıran bir "Zafer" konuşması olarak yer almış ve dikkat çekmiştir. Konuşmayı incelemeye değer kılan ise, İlham Aliyev'in, özellikle Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'a direkt hitap ederek kurduğu ve "Ne Oldu Paşinyan?" sorusuyla uluslararası basın ve kamuoyu tarafından da yoğun ilgi görmesi ve özellikle konuşma esnasında Aliyev'in vücut diliyle yönettiği güç ve otorite söyleminin görsel anlamda da son derece dikkat çekici bir şekilde ortaya konulmasıdır.

Söylem analizinin gerçekleştirildiği metin, 10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan Devlet Televizyonu'nda İlham Aliyev tarafından yaklaşık olarak bir saatlik bir konuşma olarak gerçekleştirilmiştir ve Aliyev tarafından zafer konuşması olarak takdim edilmiştir. İlgili zafer konuşmasında, Aliyev, öncelikle Ermenistan-Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ Bölgesinde yaklaşık bir ay süren çatışmaları sona erdiren ateşkes antlaşmasının resmi metnini okuyarak sözlerine başlamaktadır. Antlaşmanın tarafları olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı Nikol Paşinyan, tanımlanmaktadır ve Dağlık Karabağ'da resmi olarak çatışmaların Azerbaycan lehine sona erdiği ilan edilmiştir. Aliyev antlaşmanın teknik şartlarını tek tek okuyarak kamuoyuna duyurmuştur. Bir saatten uzun süren konuşmanın yaklaşık 6 dakika 17 saniyelik bölümünde, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'da işgal altında tuttuğu bölgelerden çıkma koşulları, Azerbaycan ve Ermenistan'ın karşılıklı atacağı adımlar gibi hukuki aşamalar tanımlanmıştır.

Antlaşmayı duyuran Aliyev, hukuki bilgileri içeren antlaşma şartlarını okuduktan sonra, bu metnin antlaşmaya taraf olan üç ülke lideri tarafından video konferans yoluyla imzalanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın son anda bu antlaşmayı imza etmekten çekindiğini dile getiren Aliyev, bu

noktadan itibaren, imza atmaya çekinen Ermenistan Lideri Nikol Paşinyan'a direkt yönelttiği hitabıyla çalışmaya konu olan "otorite söylemini" inşa etmeye başlamaktadır. Paşinyan'ın kameralar önünde antlaşmaya imza atmamasını "korkaklık ve namertlik" olarak tanımlayarak Aliyev, hem bireysel hem de devlet başkanı olarak otoritesini daha da ön plana getirerek ve karşılıklı bir diyalog biçiminde direkt Paşinyan'a seslenmekte ve Ermenistan'ın ve dolayısıyla Paşinyan'ın mağlubiyeti üzerinden kendi otoritesini güçlendirmektedir.

Konuşmanın geri kalanı temelde Paşinyan'a direkt yöneltilen sorular ve kişisel göndermelerle devam etmektedir. Aliyev, bu konuşma ile uluslararası ilişkiler alanında da oldukça dikkat çekici bir ulusa sesleniş gerçekleştirerek, Paşinyan üzerinden kendi ülkesi ve uluslararası alanda, "otorite" ve "güç" söylemlerini görünür hale getirmekte ve sert ses tonu ve masaya vurması gibi vücut hareketleriyle, mesajı verdiği kitle gözünde "otoritesini" "fiziksel güç" ile pekiştirme amacını gütmekte olduğu düşünülmektedir.

Aliyev, konuşması boyunca, direkt Paşinyan adını kullanarak, ona kişisel olarak sorular sorarak "Ne oldu Paşinyan?" "Gördün mü Paşinyan" şeklinde direkt muhatabını işaret eden bil dil kullanarak konuşmada direkt özneyi Paşinyan olarak belirlemiş ve ona yüklediği "korkaklık" ifadesiyle de açık bir hitap yolu seçmiştir. Ayrıca, karşılıklı konuşma tonu içeren bir üslup, Paşinyan'ı açık bir "öteki" ya da "karşıt" olarak tanımlamakta ve otoritenin kime yöneldiğini netleştirerek, Aliyev'in söyleminin kurulumunun yönünü belirlemektedir.

Metnin içerik özellikleri incelendiğinde, tarihsel olarak, neredeyse yüz yıllardır süren bir ihtilafli bölgede yer alan Dağlık- Karabağ'da, Ermenistan'ın yaklaşık otuz yıldır tek taraflı olarak devam ettirdiği askeri işgali, Azerbaycan'ın kazanımıyla sonuçlanmış ve 10 Kasım 2020 tarihinde Şuşa'nın kurtarılmasıyla Azerbaycan'ın askeri ve siyasi zaferi resmen ilan edilmiştir. Söz konusu askeri zaferi duyuran İlham Aliyev, Azerbaycan ve Ermenistan arasında en büyük uluslararası sorunu oluşturan Dağlık Karabağ sorununun ateşkesle çözümlenerek, tarihsel olarak Azerbaycan toprakları olarak tanımlanan idari bölgelerde yeniden Azerbaycan varlığının başlayacağını Azerbaycan halkına, bir zafer konuşmasında duyurmaktadır. Söz konusu zafer "tarihi" olarak tanımlanması itibarıyla ve aynı zamanda "otorite" söyleminin son derece net bir kurulumunu da görünür hale getirdiği için önem taşımaktadır. Aliyev, tarihsel bir "dava"nın kazananı olarak konuşmaktadır ve bu durum kendisini dinleyen kitle üzerinde de tarihi bir "lider" olabilme konumunu yaratmasına imkân yaratmaktadır. Dolayısıyla Weberyen anlamda da siyasetçinin dava konusunda kendini ispatlaması sonucunda karizmatik otorite ön plana çıkmaktadır. Konuşma, Azerbaycan halkına ve Uluslararası kamuoyuna zaferi duyurmak amacının taşımanın yanında, aynı zamanda, Azerbaycan'ın tarihsel olarak sık sık çatışma içinde olduğu Ermenistan'a da lideri, Başbakan Paşinyan üzerinden "otorite" kurmak amacını da görünür halde ortaya koymaktadır. Konuşma içerisinde sürekli olarak "Paşinyan, Ne oldu Paşinyan" ifadelerini kullanan Aliyev, iki ülke arasındaki tarihsel çatışmanın kazananı olarak kendisi ve özelinde Azerbaycan devleti ve halkını onurlandırmaktadır.

"Bu anlaşma ile büyük siyasi zafer elde ettik. Bu siyasi zaferimiz için askeri zaferimiz önemli rol oynadı. Ordumuzla gurur duyuyoruz. Bu tarihi anlaşmaya imza attığım için mutluyum. Kendi vatanımıza, Karabağ'ımıza, Karabağ'ın tacı olan Şuşa'ya döndüğümüz için mutluyum. Ebediyen yaşayacağız bu topraklarda. Bundan sonra hiç kimse bizi o topraklardan çıkaramaz. Büyük gururla

diyoruz ki Fuzuli bizimdir, Cebrail bizimdir, Zengilan bizimdir, Gubadlı bizimdir, Ağdam bizimdir, Laçın bizimdir, Kelbecer bizimdir, Şuşa bizimdir, Karabağ bizimdir. Karabağ Azerbaycan'dır. Yaşasın Azerbaycan halkı"¹

Konuşmanın gramatik özelliklerini tanımlayan, cümleler arasında nasıl bir anlamsal ilişki kurulduğu ve belirli bir coğrafyaya has özel kelimeler, terimler ya da kavram öbekleri seçilmiş midir? Soruları söylem analizinin önemli noktalarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Aliyev'in konuşmasında, giriş metnini oluşturan altı dakikalık kısım dışında kalan yaklaşık elli dakikalık kısım, tamamen Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları süresince Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın verdiği beyanatlara, kazanan bir aktör olarak karşı yanıtlar vermek şeklinde geçmektedir. Örneğin;

"Bu anlaşmada Dağlık Karabağ'ın statüsü konusunda bir kelime bile yok. Peki nerede Ermenistan'ın talepleri. Dağlık Karabağ'a bağımsızlık verilsin diyorlardı. Onlara özerklik teklif ettiğimde kabul etmediler. Peki ne oldu Paşinyan? Ne oldu Paşinyan? Yol çekiyordun Cebrayıl'a... Dans ediyordun... Ne oldu hani statü? Cehenneme gitti statü, ateşe gitti statü, gorbagor oldu statü, yoktur statü, yoktur statü ve olmayacak. Ben Cumhurbaşkanı olduğum sürece de olmayacak"

Aliyev, "Bize ait olanı istedik. Sabır gösterdik. Ancak Ermenistan'ın saldırganlığı daha da arttı, daha da azgınlaştı. Barış yoluyla olsun istedik, ama bu cevapsız kaldı. Her gün bir dünya liderini arıyor. Aramadığı adam kalmadı. Hesap ediyorlar ki biz onunla barışacağız. Biz gösterdik kim kimdir. Ordumuz işgalci Ermenileri, iti kovar gibi kovuyor. Sen kimsin bize şart koyuyorsun? Şimdi koy, görelim bakalım Ateşkes için yalvarıyorsun." İfadelerini kullanmıştır.

Bu ifadelerde, özellikle Aliyev'in konuşmasında, kullandığı kısa ve net olarak kullandığı soru cümleleri Aliyev'in direkt muhatabı olarak Paşinyan üzerinden otoritesini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Ermenistan'ı bir devlet olarak değil, Paşinyan'ı şahıs olarak konuşmasına muhatap eden Aliyev, böylelikle, zaferini kime karşı kazandığını da Paşinyan'ın şahsında daha da netleştirmektedir.

"Sıçan gibi bu anlaşmayı ağlaya ağlaya imzalayacak. Dersini verdik. Kovduk onları topraklarımızdan. Demiştik, iti kovar gibi kovacağız demiştik ve kovduk onları. İti kovar gibi kovduk."

Yukarıda yer alan ifadeler, Aliyev'in konuşmasında etkileşimsel özelliklerin belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu söylemi inşa eden Aliyev aslında Azerbaycan halkına seslenmekte ve devlet başkanı olarak zaferini ve iktidarını ortaya koymaktadır. Muhatabını küçük gören ifadeler ve hakaret içeren cümleler ile Aliyev kendi konumunu ve kendisini de açıkça hiyerarşik bir biçimde muhatabından daha üst bir pozisyonda konumlandırmaktadır ve bu tutum ve ifadelerle, yıllar süren bu davanın kazananı olarak dinleyici kitlesini oluşturan Azeri halkı üzerinde

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-bu-anlasma-bizim-sanli-zaferimizdir/2037890> (Erişim Tarihi: 12.12.20)

iktidarını daha güçlü bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda iktidarın meşruiyetini de güçlendirmek açısından araçsallaştırılan bir durum olarak kabul edilebilir.

Ek olarak, Aliyev söyleminin sınırlarını daha net belirlemek için bir milleti ya da devleti değil, şahsı kendisine hedef almakta ve bir anlamda konuşmasını Paşinyan'a karşı bir söylem olarak inşa etmektedir. İlham Aliyev bir Cumhurbaşkanı olarak kendi halkına bu konuşmayı gerçekleştiriyor olsa da, söylemin gizli stratejisi olarak, konuşmanın Ermenistan Başbakanına, ya da "kazanan liderin kaybeden lidere" hitabı şeklinde bir yol ve üslup inşa edilmektedir.

"Bu antlaşmada Özerklikle ilgili Ermenistan'ın tek bir talebi yoktur. Paşinyan. Ne oldu bes (hani)? Bu ne oldu Paşinyan... Hani özerklik diyordun...Görünüşe göre şimdi bu çok yıllar dillerde kalacak. Ne oldu Paşinyan? Yol çekiyordun Cebrayıla... Dans ediyordun... Ne oldu hani özerklik? Cehenneme gitti özerklik, ateşe gitti özerklik, gorbagor oldu (boyut değiştirdi/ yok oldu) özerklik, yoktur özerklik, yoktur özerklik ve olmayacak. Ne kadar ki ben Başkan kalacağım, olmayacak!"²

"Bu antlaşmanın imzalanmasının sebebi, dün kazandığımız tarihi zaferimizdir. Şuşa'nın işgalden kurtarılmasıdır. Şuşa Karabağ'ın tacidir. Ermenistan ordusunun belini kırdık. Mecbur oldu Paşinyan bu belgeye imzasını atmak durumunda, acınacak durumda. Ben ise büyük sevinçle bu antlaşmaya imzayı attım, çünkü bu antlaşma yıllar süren işgale son veriyor."³

Aliyev'in yukarıdaki ifadelerine odaklanıldığında, söylemi inşa ederken yalnızca sözsel dil pratiklerinin kullanılmadığı dikkat çekmektedir. Özellikle güç ifadesini ve otoriteyi vurgulamak için Aliyev sürekli yumruğunu kameralara uzatarak fiziksel gücü de ön plana çıkartmaktadır. Söylemsel otoritenin yanında, askeri anlamda kazanılan zafer Aliyev'in "güç" vurgusunu daha da arttırmış ve bu zaferi şahsi yumruğunu göstererek kişisel bir otorite ve güç ifadesine dönüştürmüştür.

Söylemin ortaya konulmasında belirleyici olan Aliyev'in kendi lider imajıdır. Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak, ülkesinin askeri zaferini şahsı üzerinde bileştirerek, "Kazananın Aliyev, kaybedenin Paşinyan" olduğu bir temelde, otorite söylemini kuran Aliyev, Ermenistan halkına ya da ordusuna yönelik hiçbir ifade kullanmamaktadır. Karşılıklı diyalog şeklinde tanımlanabilecek, Aliyev'in yumruğu ile belirgin hale gelen söylemin ve otoritenin, karşısında Paşinyan'ın olması da Uluslararası ilişkiler ve siyaset biliminde diplomasi söyleminin görünür olmadığını, liderler üzerinden süren bir çatışma ve otorite inşa sürecinin daha belirgin olduğunu düşündürmektedir.

Bu noktada, Aliyev'in inşa ettiği "otorite" söyleminin Weberyen, karizmatik otorite kavramsallaştırmasıyla birlikte ele alınabileceği noktaların altı çizilebilir. Weber' e göre bir otorite türü olarak karizmatik otoritenin, "bireyin

² <https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-anlasmanin-detaylarini-acikladi-529590.html> (Erişim Tarihi: 12.12. 20)

³ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-anlasmanin-detaylarini-acikladi-529590.html> (Erişim Tarihi: 12.12. 20)

istisna kutsallığına, kahramanlığına, örnek özelliklerine ya da onun tarafından açıklanan veya emredilen normatif kalıpların ya da emrin kutsallığına olan bağlılığa dayalıdır” tanımlamasına göre, Aliyev’in savaş kazanan bir kahraman olarak karizmatik otoritesinin öne çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca, Aliyev’in söyleminde kullandığı “imzalayacaksınız” “kaçacaksınız” şeklindeki ifadeler ve benzer emir içeren normatif kalıplar da karizmatik otoriteyi daha güçlü bir biçimde inşa eden söyleme katkı sağlamaktadır. Kuramsal boyutta tartışıldığı gibi, Weberci anlamda doğüstü ve aşkın yeteneklere sahip karizmatik otoritenin çağdaş ulus-devlet nezdinde sıradanlaşan ve bir liderde toplanan özellikleri, devlet- millet ya da topluluk çıkarlarına görünen kazanımlar ve kriz yönetimi ile somutlaşmakta ve görünür hale gelmektedir ve Weber’in bu iddiası Aliyev’in söylem analizinde de doğrulanabilmektedir. İkinci Karabağ Savaşı sonrası, Aliyev’in zaferini ilan eden Ulusa Sesleniş konuşması da uluslararası bir krizden, otoritesini arttırarak çıkan bir liderin “otorite” söyleminin net bir kuruluşu olarak dikkat çekmektedir.

“Ben demiştim ki, “birçok kimse bu meseleyle meşgul olan siyasetçilerin tümü bunu harp olmadan çözelim” dedi. “Çatışmanın yeri yoktur” dediler. Eğer çatışma yoktu ise, onu da sulh yoluyla halledin. Sizin elinizde bu imkânlar var (Minsk Grubu’nda garantör devletlere olan devletlere sesleniyor), nüfuzunuz var, neden Ermenistan’a etki etmiyorsunuz? Belki de etmek istemiyorsunuz. Olmaz dediler, harp olmaz, sulh yoluyla.

Ben dayanırım, oradan derler “dayanın”, “buna dayanın” derler. Ya onlar bizim toprakları işgal etti, niye bunlara dayanın diyen olmadı. 30 yıl bizim toprağımızı esaret altında tutan Ermenistan’a niye “Çık git” diyen olmadı” .⁴

Aliyev’in yukarıda yer alan alıntıda ifadeleri ise Weberci karizmatik otoriteye dayalı söylemin yanında, kriz yönetiminde Kissinger’in tanımladığı karizmatik-devrimci lider tipolojisiyle de örtüşen bir “otorite”nin Aliyev’in şahsında görünür olduğu dikkat çekmektedir. Kissinger’in(1966:522-524) Post-Sovyet devletlerde yaygın olarak görüldüğünü iddia ettiği karizmatik-devrimci liderlere göre, devletin varlığı ve devamlılığı en büyük öncelikler ve devlet sosyal bütünlüğün temelidir. Dış politika ya da ekonomik kriz, politik ya da geleneksel sosyal yapıya zarar verirse lider kendi yönetiminin meşruiyetini yeniden sağlamaya çalışır ve dış politikayı devrimci kararlar alarak ülke içi bütünlüğü sağlamak için kullanır ve ulus- devlet inşa süreci yeni devletlerde en önemli öncelikleri oluşturur. Aliyev’in otorite söylemi bu bağlamda, Sosyolojik olarak Weberyan karizmatik otorite, Uluslararası ilişkiler kuramları açısından da karizmatik-devrimci lider özellikleriyle örtüşmektedir. Bir lider olarak Aliyev, dış politikada aldığı kararlar ve kazanımlarla, kendi ülkesi içinde kendi meşruiyetini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, iki farklı disiplinin kuramsal yaklaşımlarının değerlendirilmesinin nedeni ise, Aliyev’in otorite figürü olarak inşa ettiği söylem ile sosyolojik bir bağlamda, gücü ve güç ilişkilerini somutlaştırması olarak ele alınabilmesinin yanında, Karabağ sorununun Ermenistan ile bir uluslararası ilişkiler boyutunu barındırması nedeniyle söylemin aynı zamanda uluslararası terminolojide yer alan bir karşılığının da olmasıdır. Kissinger’in tanımladığı (1966: 522-524), özellikle Asya’da hiyerarşik, otokratik ve Sovyet dönemi sonrasında kurulan

⁴ Haber Global https://www.youtube.com/watch?v=SmOuKnXw_XI&t=498s (Erişim Tarihi: 10.12.20)

devletlerde ve Afrika ülkelerinde görülebilen bu lider tipinde, uluslararası ilişkilerdeki ani ve devrimci hamleler özellikle iç politikadaki nüfuzu arttırmak için araçsallaştırılır ve Aliyev'in uluslararası bir kriz sonrasında "otorite" söylemini daha da güçlendirme amacını gütmesi de Kissinger'in tanımlamasını desteklemektedir.

Metnin sunum özellikleri dikkat alındığında ise, Aliyev'in kullandığı ses tonu oldukça dikkat çekicidir. Direkt otorite söylemini inşa ettiği nokta, "karşısında yarattığı öteki" olarak kabul edilecek olan Ermenistan Başbakanı Paşinyan'a seslenirken son derece sert ve yüksek bir ses tonu kullanmasıdır. Ayrıca, sıklıkla rakibini mağlup etmenin verdiği bir mağrur ifade de konuşmada fark edilmektedir ve konuşmanın en bilinen ve hatta uluslararası anlamda popülerlik kazanan cümlesi olan "Ne oldu Paşinyan?" sorusu, alaycı bir tonda ve gülerek dile getirilmektedir. Aliyev, Paşinyan'a alaylı bir üslupla seslendiği anlarda ses tonu son derece yumuşak ve düşüktür. Konuşmanın giriş bölümünde, Aliyev'in Karabağ Antlaşmasının şartlarını okuduğu dakikalarda da sesi ve konuşması sakin bir tondadır.

"Biz bunu mecbur ettik, kameralardan uzak bir yerde korkakçasına, namertçesine imzalayacak. Sen Kimsin? Diz çöküp af dileyeceksin. (Eller yumruk şeklinde, ekrana yumruğu gösteriyor ve ileri doğru uzatarak yumruğunu sıkıyor). Bu yumruk demir yumruktur. Bu demir yumrukla düşmanın kafasını ezdik ve ezeceğiz"⁵

Aliyev'in konuşmasında, Paşinyan'a hitaben başlayan ve yukarıda yer alan ifadelerde ise kimi zaman alaycılık belirginken, Azerbaycan ordusunun kazandığı zaferi anlatırken ise ses tonu çok yükselmekte ve en yüksek noktaya da yumruğunu göstererek, "otorite" söylemine fiziksel bir görüngü eklemektedir. *Biz şimdi kendi gücümüzle, kan döke döke şehit vere vere kendi topraklarımızı kurtarıyoruz. Bize "dayanın" diyorlar. Ona deyin "çık" diye, bize diyor "dayan". (Sesini yükseltip bağırarak) Dedim dayanmayacağım ben. Hiç kimse beni dayandıramaz. Tarih ver. Başına vura vuraaaa (eliyle masaya vurarak uzatıyor kelimeyi) zorla mecbur ettik.*

"Bu demir yumrukla düşmanın kafasını ezdik ve ezeceğiz" ifadeleri ise son derece sert ve yüksek bir tonda dile getirilmekte, masaya yumruk vurulmakta ve alaycılıktan kızgınlığa ani bir geçiş dikkati çekmektedir. Aliyev otorite söylemini, fiziksel güç, rakibini yenmenin verdiği özgüven, alaycılık ve son derece net bir biçimde kurduğu ve beden dilini de kullandığı sert ifadelerle birlikte inşa etmektedir. Aliyev'in otoritesini halkı nezdinde arttırmayı amaçlayan bu konuşma, aslında Azerbaycan halkından sonra Aliyev'in karşısında "öteki" olarak net biçimde kimi zaman "rakip ve hatta düşman" olarak tanımlanan Ermenistan ve özelinde Başbakan Paşinyan'a yönelik bir "otorite" ve güç inşasıdır. Burada Weberci anlamda otorite, ani kriz yönetimlerindeki başarısıyla meşrulaştırılmakta ve otorite söylemi güç kazanarak yeniden oluşturulmaktadır. Aliyev'in söylemi, "otorite", güç, zafer ve liderlik vurguları üzerine kurulmakta ve ulusa sesleniş konuşması, otoritesini bir zafer sonrasında net biçimde pekiştiren bir "kahraman" ve hatta "karizmatik" lider olarak Aliyev'in meşruiyetini sağlama bir metin olarak kayıt altına alınmaktadır.

⁵ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-anlasmanin-detaylarini-acikladi-529590.html> (Erişim Tarihi: 12.12. 20)

TARTIŞMA VE SONUÇ

İktidar kavramını siyasal ve sosyal hayattaki ilişkiler içerisinde en belirleyici kavramlardan biridir. İktidarın kurulumu ve yeniden inşası ise söylem aracılığıyla sağlanmakta ve paylaşılan anlamların sorgulanmayan yapılarını ifade etmektedir. Bu bağlamda, sosyolojinin ve söylem analizinin görünenin ardına bakabilme çabasından hareketle, söylemin çözümlenmesi ile hem iktidarın, hem de onu inşa eden bağlamların daha net görülebilmesi de mümkün olacaktır. Bu çalışma da, bir uluslararası askeri kriz ve çatışma ortamının ardından, bir siyasi lider olarak, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in "otorite" söylemini incelemeyi amaçlamış ve bu amaç doğrultusunda, iktidar ilişkilerinin en grift olarak belirlendiği "söylem analizi" kullanılarak, Aliyev'in ulusa sesleniş konuşmasına odaklanmıştır. Sözen'in belirttiği gibi, "Eylemler birer sosyal pratiktir ve eylem olmadan söylem, söylem olmadan pratikler ortaya çıkmaz ve bağlam içinde anlamlı hale gelen pratikler Foucaultcu yaklaşımda olduğu gibi mikro-tarihsel özellikler taşır ve kurumsal söylemi izah eder" (Sözen,2014: 23). Alıntının da vurguladığı gibi, eylemler ve söylemler ilişkiseldir ve tarihsel özelliklerle inşa edilen söylemler kurumsal düşünce yapıları ve hatta ideolojilerin yapısal kurulumunu dışa vurmaktadır. İncelenen metnin tarihsel bir döneme olan vurgusu, bir devletin tarihsel kökende egemen hale gelen ideolojisinin söylem olarak ortaya konulmasında belirgin hale gelmekte ve Aliyev'in konuşması bir söylem inşasının görünür noktasını oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, söz konusu metin, otoritenin kurulumu ve karizmatik otoritenin inşası sürecinde söylemin önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır ve bu amaç doğrultusunda Aliyev'in konuşması söylemin, içerik, gramatik, yapısal, etkileşimsel ve sunum özelliklerini açısından incelenmiştir. Konuşmanın otuz yıldan uzun süredir ihtilafli ve çatışma konusu olan Dağlık Karabağ'da Ermenistan'ın askeri işgaline son veren antlaşmayı duyuran Ulusa Sesleniş konuşması olması nedeniyle, tarihsel önemi bulunmaktadır. Bu nedenle, konuşmanın bağlamı açısından otoritenin yeniden kurulumu, Aliyev'in konuşmasının inşa ettiği söylem içerisinde oldukça belirgindir. Aliyev, Ermenistan'ın mağlubiyeti ve Azerbaycan'ın zaferini bir arada kendi liderlik ve otoritesinin güçlendirilmesinde araçsallaştırmaktadır. Kurduğu karşılıklı diyalog şeklindeki cümleler, Ermenistan Başbakanına yönelttiği alaycı üslubu, konuşmanın Azerbaycan- Ermenistan arasındaki siyasi ve askeri süreç yerine, Paşinyan- Aliyev çatışması ve sonunda Aliyev'in galibiyeti üzerine kurulduğunu ortaya koymaktadır. Aliyev karizmatik otoritesini, kaybeden Paşinyan üzerinden görünür hale getirmektedir ve söylemi tamamen "muzaffer bir komutan" ses tonuyla ve kimi zaman da beden diliyle desteklenen, yumrukların ekrana geldiği bir strateji üzerine kurulmaktadır. Ses tonu yükseldikçe, muhatap Paşinyan olmakta ve Aliyev'in yumruklarını gösterdiği anlarda, Ermenistan "it kovar gibi" ifadesiyle "düşman" olarak tanımlanmaktadır. Bu anlarda, Aliyev son derece sert olan üslubunu keskin biçimde kendi liderliği ile bağdaştırarak, "ben oldukça olmayacak" diyerek Ermenistan'ın Dağlık Karabağ taleplerine şahsi duruşunu Azerbaycan Devletinin önüne geçirmekte ve devleti kendi şahsında görünür hale getirmektedir. Dolayısıyla Aliyev, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki tarihi çatışmanın Azerbaycan lehine çözümlenmesi üzerinden "güç ve otorite" söylemini, ulusa sesleniş konuşmasında kullandığı kişisel dil, alaycı üslup, kimi zaman sinirli ses tonu, kimi zaman masaya vurduğu ya da ekrana gösterdiği yumrukları ile inşa etmektedir. Tarihi bir bağlamı olan bu konuşma ile hem iktidar bir metin üzerinden kurgulanmakta hem de tarihsel bir metin olarak kayıt altına alınmaktadır. Ayrıca, çalışmada Aliyev'in metnin sorgulanmayan dil pratiklerinin incelenmesi

çerçevesinde iktidarın ve otoritenin kurulumu hakkında yeni sorgulama olanakları da görünür hale gelmekte ve bağlamı önceleyen bir yaklaşımla tarihsel bir metin derinlemesine anlam kazanmaktadır.

ETİK METNİ

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.”

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tamamı Gaye Gökalp Yılmaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Hak sahipliği tamamen yazara aittir.

KAYNAKÇA

- Çaycı B., & Aktaş C. (2018). “Medya Çağında Weberyan Karizma ve Şöhretin Analjisi”, *TRT Akademi*, 6(3), 654-676. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/38692/414716>
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2013). Söylem Analizi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27),99-117. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/365/2517>
- Demircioğlu, E. C. (2015). “Karizmatik Liderliğin Yönetmel Açından Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 52-69.
- Fairclough, N. ve Wodak, R. (1997). “Critical Discourse Analysis”, in *Discourse As Social Interaction, Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, (Ed. T. A. van Dijk), Sage Publications, London.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar, Seçme Yazılar 2*, Ayrıntı Yayınları
- Foucault, M. (2015). *İktidarın Gözü, Seçme Yazılar 4*, Ayrıntı Yayınları
- Güneş, C. D. (2013). Michel Foucault’da Söylem ve İktidar, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 21(Güz 2013) ISSN: 1303-4251
- İbadov, A. (2007). *Azerbaycan dış politikasında Dağlık Karabağ sorunu ve Ermeni sorunu: çözümler ve öneriler*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi
- İskit, T. (2015). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*.(5. Baskı),İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Kapani, M. (2017). *Politika Bilimine Giriş*. BB101 Yayınları
- Kissinger A. H. (1966) . “Domestic Structure and Foreign Policy”, *Deadalus*, Vol. 95, No. 2, Spring
- Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). "Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 181-198.
- Sennett, R. (2005). *Otorite*. Ayrıntı Yayınları
- Söker, Ç. (2017). Dağlık Karabağ sorununun çatışmayı çözme perspektifinden incelenmesi, *KAÜİİBFD* 8(16), 555-574.
- Sözen, E. (2014). *Söylem; Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/ Güç ve Refleksivite*. Birleşik Yay.
- Weber, M. (2008). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. Taha Parla).Deniz Yayınları
- Weber, M. (2011). *Bürokrasi ve Otorite*. (Çev. Bahadır Akın). Adres Yayınları

İnternet Kaynakları

<https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-bu-anlasma-bizim-sanli-zaferimizdir/2037890> (Erişim Tarihi: 12.12.20)

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-anlasmanin-detaylarini-acikladi-529590.html> (Erişim Tarihi: 12.12. 20)

Haber Global https://www.youtube.com/watch?v=SmOuKnXw_XI&t=498s (Erişim Tarihi: 10.12.20)